

бачливості та відповідальності під час купівлі матеріальних цінностей, що сприяло б зниженню цін. Розпочався б процес надходження майна в руки тих, хто в стані ефективніше ним розпоряджатися і сплатити встановлені податки. Як наслідок, призупинився б процес номенклатурної приватизації. Певним чином вирішилася би проблема наповнення бюджету завдяки широкій та стабільній базі оподаткування.

Предметом подальших досліджень в даному напрямку можуть виступити, з одного боку, проекти законодавчих актів щодо майнового оподаткування та перші результати їх впровадження, з іншого – досвід інших країн з перехідною економікою в галузі запровадження податків на майно.

Література

1. **Бюджетний менеджмент:** Підручник/ В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова, О. Романенко, В. Андрущенко та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
2. **Василик О.Д.** Податкова система України: Навч. посібник. – К.: Поліграфкнига, 2004. – 478 с.
3. **Крисоватий А.І., Десятнюк О.М.** Податкова система: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 331 с.
4. **Налоговые системы** зарубежных стран: Учебн. пособие/ М.Я. Иоффе, В.Г. Князев, В.Г. Пансков. – М.: Изд-во РЭА, 1995. – 147 с.
5. **Податкова система України:** Підручник/ За ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 1994. – 464 с.
6. **Суторміна В.М.** Держава – податки – бізнес/ В.М. Суторміна. – К.: Либідь, 1992. – 328 с.
7. **Черник Д.Г.** Налоги в рыночной экономике. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 383 с.
8. **Юрій С.І.** Бюджетна система України: Навч. посібник./ С.І. Юрій, Й.М. Бескид. – К.: НІОС, 2000. – 400 с.

УДК 336.2:368.023.1

Асист. О.В. Бондаренко – НЛТУ України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

Висвітлено особливості системи оподаткування страхових компаній України. Визначено перелік обов'язкових податків і зборів, які сплачують страховики. Закцентовано увагу на відповідальності за порушення страхового законодавства.

Ключові слова: страхова компанія, податкова система, відповідальність, податок, збір.

Assist. O.V. Bondarenko – NUFWT of Ukraine, L'viv

The features of tax structure of insurance companies in Ukraine

The features of the tax structure insurance companies in Ukraine are lighted up. The list of obligatory taxes and duties which are paid by insurers is determined. The attention of responsibility for violation of insurance legislation is accented.

Keywords: insurance company, tax structure, responsibility, tax, duty.

На сьогодні страховий ринок України перебуває у пільгових умовах оподаткування. Спостерігаються надвисокі для економіки темпи приросту валових премій у страхову галузь, понад 200 % щороку, проте адекватного збільшення податкових надходжень від цієї галузі не встановлено [16].

Система оподаткування страхової компанії істотно відрізняється від системи, прийнятої для типового господарського товариства, що вказує на її особливий податковий статус.

Висвітлення проблеми оподаткування страхових компаній знайшло своє відображення у працях таких науковців, як С.С. Осадець, О.Д. Вовчак, О.О. Гаманкова, В.Д. Бігдаш, О.М. Залетов, Т.А. Ротова, А.С. Руденко.

Податки – це обов'язкові платежі, що їх встановлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування державних витрат [17].

На правильність нарахування та сплати податків мають вплив чинники, які безпосередньо впливають на об'єкт оподаткування і правильність нарахування податків (рис. 1).

Рис. 1. Чинники, які визначають правильність нарахування податків

Система оподаткування – це сукупність податків і зборів, (обов'язкових платежів) до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів, що стягуються у порядку, установленому відповідними законами держави.

Законом "Про систему оподаткування" визначено такі важливі принципи її побудови: обов'язковість; рівнозначність і пропорційність; рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; соціальна справедливність; стабільність; економічна обґрунтованість; рівномірність сплати; компетентність; єдиний підхід; доступність [1].

Шкода, але не всі з перелічених принципів достатньо реалізуються за здійснення податкової політики, у законодавчих актах щодо окремих податків у сфері страхування. На думку автора, аналіз системи оподаткування стра-

хового бізнесу в Україні, її становлення й розвитку дає змогу зробити висновок про серйозні проблеми, що їй притаманні.

По-перше, це нестабільність податкової системи. Часті зміни у законодавчих актах щодо окремих податків негативно впливають на розвиток страхового бізнесу.

По-друге, основним є фіскальне спрямування податкової системи, недостатнє виявлення регулювальної функції основних податків.

По-третє, система в цілому надто громіздка, розрахунки окремих податків не виправдано ускладнено.

Розглянемо податки й відрахування, що їх мають здійснювати страхові компанії згідно з чинним податковим законодавством.

Страхові компанії зобов'язані сплачувати загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі), а також місцеві податки і збори (обов'язкові платежі). Перелік податків і зборів, які можуть стягуватись зі страхових компаній у процесі їх фінансово-господарської діяльності, наведено на рис. 2.

З метою наочності та конкретизації даного питання проведено аналіз нормативно-правового забезпечення щодо оподаткування страхових компаній.

Рис. 2. Система оподаткування страхових компаній згідно з Законом України "Про систему оподаткування"

Методика оподаткування страхової діяльності страхової компанії, яка здійснює будь-яке страхування істотно відрізняється від методики оподаткування страхової діяльності страхової компанії, яка здійснює страхування життя.

Оподаткування операцій, які проводить страхова компанія, логічно можна виділити в окремі групи:

- оподаткування доходів (прибутків).
- оподаткування іншими прямими податками: плата за землю, податок з власників транспортних засобів.
- оподаткування непрямими податками: податок на додану вартість, мито.
- оподаткування фонду оплати праці: нарахування та утримання до пенсійного фонду, фондів соціального страхування, податок з доходів фізичних осіб.
- оподаткування місцевими податками та зборами: податок на рекламу, комунальний податок та ін.

Важливо, що система бухгалтерського і податкового обліку страхової компанії має істотні відмінності щодо обліку доходів і витрат. Відтак, результати бухгалтерського обліку істотно відрізняються від результатів податкового обліку. Цілком реальна ситуація, коли за результатами податкового обліку страхова компанія має прибуток, а за результатами бухгалтерського обліку є збитковою.

Отже, розглянемо особливості оподаткування страхової компанії детальніше, в розрізі окремих податків та зборів.

Оподаткування прибутку страхових компаній

Згідно зі Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" оподаткування доходів страхової діяльності відбувається по-різному, залежно від виду страхових послуг.

Загальною умовою оподаткування прибутку страхової компанії є окреме оподаткування страхової діяльності, фінансової діяльності та іншої господарської діяльності. Для страхової компанії податок на прибуток має риси непрямого податку, що не залежить від витрат на ведення господарської діяльності компанії.

Види діяльності страхових компаній та ставки доходу страховика показано на рис. 3 [15].

З метою оподаткування доходу від страхової діяльності страхова компанія, яка здійснює страхування, інше, ніж, страхування життя, розраховує суму валових внесків (за термінологією у Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств"), як різницю між сумою отриманих (нарахованих) страховою компанією страхових платежів (внесків, премій) протягом звітного періоду за договорами страхування і перестрахування ризиків на території України або за її межами, зменшених на суму страхових платежів (внесків, премій), сплачених (нарахованих) страховою компанією за договорами перестрахування виключно з українськими страховими компаніями, у тому ж податковому періоді. Розрахунок здійснюється за формулою (1):

$$Q_i = \sum_{i=1}^i W_t - \sum_{i=1}^i S_t, \quad (1)$$

де: Q_t – сума валових внесків за t -звітний період; W_t – сума отриманих (нарахованих) страхових платежів (внесків, премій) протягом t -звітного періоду; S – сума сплачених (нарахованих) страхових платежів (внесків, премій) за договорами перестрахування з українськими страховиками за t -звітний період.

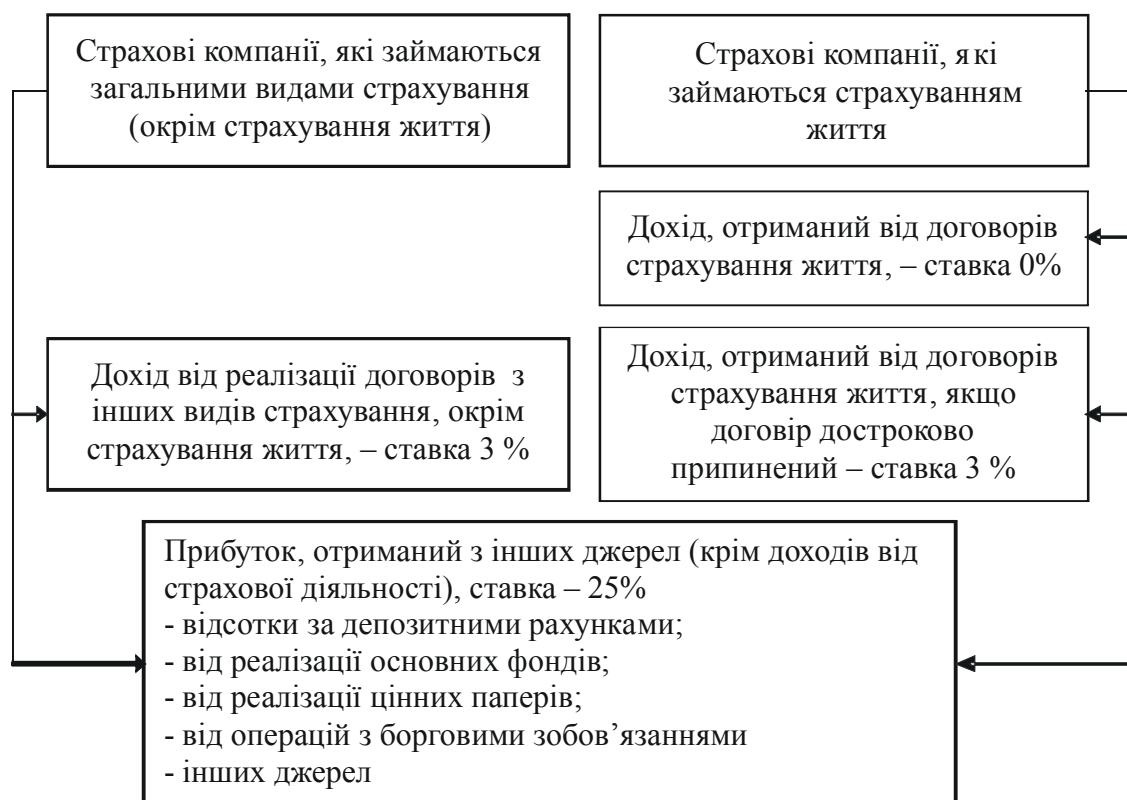

Рис. 3. Схема оподаткування валового доходу (прибутку) страховиків

Розширено самостійність, а також і відповідальність страховиків за сплату податку на прибуток (дохід). Страховики – платники податку на прибуток (дохід) – несуть повну відповідальність за правильність нарахування, своєчасність сплати податку та дотримання податкового законодавства.

Плата за землю. Плата за землю страховими компаніями вноситься згідно зі законом України "Про плату за землю" від 19.09.1996 № 378/96-ВР у вигляді земельного податку або орендної плати. Отже, страхові компанії можуть сплачувати податок на землю або орендну плату із земельних ділянок, які зайняті під офіси, культурно-побутові та господарські будівлі, гаражі [5].

Ставки податку за землю в населених пунктах встановлюються у відсотках до грошової оцінки землі або в гривнях за 1 м² земельної ділянки (якщо грошова оцінка земельної ділянки не встановлена). Ставки податку за 1 м² диференціюються залежно від чисельності мешканців у населеному пункті, а також від розміщення ділянки на території населеного пункту.

Податок із власників транспортних засобів. Цей податок сплачують згідно зі Законом України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів" від 11.12.91 р. за № 1963-XII. У редакції Закону України від 18.02.97 р. за № 75/97-ВР страхові компанії, які мають зареєстровані в Україні власні транспортні засоби (автомобілі, мотоцикли, моторні човни), ставки податку встановлені в євро зі 100 см куб. об'єму двигуна або 1 см довжини корпусу транспортного засобу [6]. Податок сплачується перед реєстрацією, перереєстрацією або технічним оглядом транспортних засобів за період до наступного технічного огляду. Обчислення податку здійснюється, виходячи з даних про кількість транспортних засобів страховика станом на 1 січня поточного року. Джерелом сплати податку є прибуток страховика.

Податок на додану вартість страховики можуть сплачувати згідно зі законом України "Про податок на додану вартість" із змінами та доповненнями від 03.04.97 р., № 168/97 при реалізації основних фондів, нематеріальних активів, інших матеріальних цінностей, у разі надання консультаційних послуг. Податок у розмірі 20 % додається до ціни реалізації. Податкове зобов'язання зі сплати податку виникає, коли кошти покупця зараховуються на рахунок страховика як оплата матеріальних цінностей або послуг [4].

Діяльність, безпосередньо пов'язана зі страхуванням та перестрахуванням, звільнена від податку на додану вартість (ПДВ). Усі страхові платежі, які страхова компанія отримує від клієнтів та інших страхових компаній, а також усі страхові відшкодування, які компанія сплачує, здійснюються без сплати ПДВ. Але ця пільга поширюється винятково на діяльність, пов'язану зі страхуванням та перестрахуванням, тому якщо страхова компанія надає клієнтам інформаційні, консультативні та інші послуги, то пільга зі сплати ПДВ не застосовується і, отже, вона повинна сплачувати ПДВ на усю суму отриманих доходів. На думку автора, це одна з головних причин того, що, на відміну від зарубіжних страхових компаній, українські компанії майже не надають консультації клієнтам зі страхування ризиків.

Прибутковий податок. Оподаткування доходів працівників страхових компаній здійснюється прибутковим податком на загальних засадах, обумовлених у Законі України "Про податок з доходів фізичних осіб" від 22.05.2003 р., № 889-IV. Ставка податку з 1 січня 2007 р. становить 15 % [7].

Відрахування в цільові державні фонди. Згідно зі Законом України "Про систему оподаткування" страховики мають здійснювати загальнодержавні обов'язкові платежі (збори) на обов'язкове державне пенсійне страхування; обов'язкове соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності, обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття та обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків. Порядок нарахування та перерахування зборів відбувається відповідно до законодавчих актів, прийнятих в Україні. Ставки та об'єкти оподаткування за вказаними вище зборами розглянуто в табл. 1.

Особливістю нарахування даних податків є те, що стягуються як із страхової фірми, як суб'єкта господарювання, так і з працівників, які працюють у компанії. Важливо при правильності нарахування цих податків звернути увагу на заробітну плату інвалідів – працівників страхової компанії. Зазначені відрахування належать до поточних витрат страховика, а отже, безпосередньо впливають на формування прибутку від його основної діяльності.

Страхові компанії здійснюють зазначені відрахування на фактичні витрати з оплати праці фізичних осіб (працівників), котрі перебувають у трудових відносинах зі страховиком. Це основна і додаткова заробітна плата та різні види заохочень і виплат, здійснюваних на підставі тарифних ставок у вигляді премій, заохочень, у тому числі в натуральній формі, які підлягають обкладенню податком на доходи фізичних осіб (прибутковим податком з громадян).

Табл. 1. Ставки, об'єкти оподаткування відрахувань та утримань до цільових державних фондів, які станом на 01.04.2007 р сплачують страховики України

Назва збору	Ставка податку на фонд оплати праці страховика	Ставка податку з фізичних осіб, працівників компанії	Законодавчий акт
Обов'язкове державне пенсійне страхування	4 % – від фонду оплати праці працюючих інвалідів	0,5 % – із доходу працівників, який не перевищує прожитковий мінімум	ЗУ Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування від 09.07.2003 р. № 1058-IV із змінами і доповненнями
	33,2 % від фонду оплати праці працівників	2 % – із доходу працівників, який перевищує прожитковий мінімум	
Обов'язкове соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності	1,5 % від фонду оплати праці працівників	0,5 % – із доходу працівників, який не перевищує прожитковий мінімум	ЗУ Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням від 18. 01.2001 р №2240-III із змін і доповненнями
		1,0 % – із доходу працівників, який перевищує прожитковий мінімум	
Обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття	1,3 % від фонду оплати праці працівників	0,5 % – із заробітної плати працівників, крім працюючих пенсіонерів та інвалідів	ЗУ Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття від 02.03.2000 р. N 1533-III із змінами і доповненнями
Обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків	0,9 % від фонду оплати праці працівників	–	ЗУ Про загальнообов'язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності 22.02.2001 р. № 2272-III із змінами і доп.

Місцеві податки. Місцеві податки та збори, перелік яких визначено Декретом Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 р. "Про місцеві податки і збори", страхові компанії сплачують залежно від місця свого розташування, бо конкретні збори і порядок їх стягнення встановлюють органи місцевої влади. Згідно з внесеними у 1997 р. змінами до Закону України "Про систему оподаткування", передбачено два місцевих податки і 14 зборів, які надходять до місцевих бюджетів. Найпоширенішими є місцеві податки – комунальний і на рекламу. Ці податки сплачують і страхові компанії. Вони включаються у поточні витрати, а отже, впливають на формування прибутку від основної діяльності.

Комунальний податок. Цей податок сплачують всі страхові компанії. Він встановлюється в розмірі до 10 % (максимальна ставка) від величини фонду оплати праці. Фонд оплати праці як база для оподаткування комунальним податком обчислюється множенням середньоспискової чисельності працівників страхової компанії на розмір місячного неоподаткованого мінімуму доходів громадян [14].

Податок з реклами. Реклама відіграє істотну роль у маркетинговій діяльності страхової компанії. Практично всі страховики є платниками податку з реклами. Величина податку обчислюється залежно від вартості послуг за розміщення реклами. Максимальні ставки встановлені в розмірі 0,1 % вартості послуг за одноразову рекламу і 0,5 % вартості послуг за розміщення реклами на значний проміжок часу. Страхові компанії сплачують цей податок згідно зі законом України "Про рекламу" від 11.07.2003 р., № 1121 та ДКМ України "Про місцеві податки і збори" від 20.05.1993 р. № 56-93 під час сплати послуг за розміщення реклами, а виробники реклами сплачують цей податок до бюджету. Ставки за зазначеними податками, пільги при їх стягненні і термін сплати визначають місцеві органи [13, 14].

Отже, на основі вказаного вище можна зробити такі висновки:

Механізм оподаткування валових доходів страховиків, який нині діє у податковому законодавстві, дає змогу їм мінімізувати свої податкові зобов'язання. Цей механізм не узгоджується з бухгалтерським обліком доходів та витрат у страховій галузі. Невизначеність цих питань призводить до ухилень від оподаткування.

Розбіжності у методології визначення бази оподаткування під час здійснення єдиної господарської операції призводять до ускладнення адміністрування справляння податку на прибуток від здійснення страхової діяльності, а отже, і до ухилення від оподаткування. Аналіз норм чинного законодавства дає змогу дійти висновку, що в оподаткуванні страхової галузі нині діють недосконалі податкові механізми, що дають змогу ухилятися від оподаткування страховальникам.

Вирішення проблеми ухилення від оподаткування можливе за комплексного підходу до вжиття цілої низки заходів, які стосуються не тільки податкового законодавства, а й інших законів. Зокрема, частково ця проблема знаходиться у площині посилення контролю за здійсненням страхової діяльності.

Література

1. Закон України "Про систему оподаткування" від 18.02.1997 р. № 77/97-ВР зі змінами і доповненнями від 18.11.2003 р.// Ліга БізнесІнформ.
2. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" зі змінами і доповненнями від 22.05.1997 р., № 283/98-ВР// Ліга БізнесІнформ.
3. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств "" зі змінами і доповненнями від 01.07.2004 р., № 1957// Ліга БізнесІнформ.
4. Закон України "Про податок на додану вартість" зі змінами і доповненнями від 03.04.97 р. № 168/97// Ліга БізнесІнформ.
5. Закон України "Про плату за землю від 3 липня 1992 р. № 2535-ХІІ " (у редакції від 19 вересня 1996 р. № 378/96-ВР зі змінами та доповненнями.
6. Закон України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів" від 11.12.91 р. № 1963-ХІІ в редакції Закону України від 18.02.97 р. № 75/97-ВР зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.
7. Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб 22 травня 2003 р. № 889-IV зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.
8. Закон України " Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування " від 09.07. 2003 р. № 1058-IV зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.
9. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням" від 18.01.2001 р. № 2240-III зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.

10. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" від 02.03.2000 р. № 1533-III зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.

11. Закон України "Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" 22.02.2001 р. № 2272-III зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.

12. Закон України Про рекламу від 11.07.2003 р., № 1121// Ліга БізнесІнформ.

13. ДКМ України Про місцеві податки і збори від 20.05.1993 р. № 56-93 зі змінами і доповненнями// Ліга БізнесІнформ.

14. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник. – Львів: Новий світ-2000. – 2004. – 480 с.

15. Кисельова О. Оподаткування прибутком страховика// Облік і аудит. – 2006, № 7. – С. 41-51.

16. Фінанси підприємств: Підручник/ Під ред. А.М. Поддєрьогін. – К: Либідь. – 2000. – 460 с.

УДК [336.14 + 658.15] (477)

Доц. Р.Т. Макуцький, канд. екон. наук –
Львівська КА

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ В РОБОТІ ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

Стаття є складовою частиною серії публікацій автора на тему фінансового менеджменту як важеля моніторингу касового виконання держбюджету України. Особливістю названих статей є дотримання автором кросдисциплінарного підходу – поєднання теоретичних та практичних напрацювань фінансового менеджменту та казначейської справи. Автор звертається до сучасної теоретичної бази фінансового менеджменту, зокрема описує види і форми однієї з його складових частин – фінансового аналізу, а також проводить паралелі між загальними аналітичними процедурами та їхніми аналогами у сфері касового виконання держбюджету.

Ключові слова: Казначейська система, касове виконання держбюджету, фінансовий менеджмент, фінансовий аналіз.

Assist. prof. R.T. Makutskiy – L'viv commercial academy

Financial analysis is in work of state treasury of Ukraine

The article is component part of series of publications of author on the theme of financial management as a lever of monitoring of cash implementation of the state budget of Ukraine. The feature of the adopted articles is an observance of krasdistsiplinarnogo approach – combination of theoretical and practical works of financial management and treasury business an author. An author speaks to the modern theoretical base of financial management, in particular describes kinds and one form of his constituents of parts – financial analysis, and also compares between general analytical procedures and their analogues in the field of cash implementation of the state budget.

Науково-практичне дослідження, поведене автором статті, побудоване на засадах кросдисциплінарного підходу – а саме, як поєднання теоретичних та практичних напрацювань фінансового менеджменту, що застосовується суб'єктами господарювання, із особливостями казначейської справи. В такому контексті фінансовий аналіз (як і планування і контроль) розглядається як один із важелів моніторингу касового виконання державного бюджету України. В зв'язку з сказаним вище дана стаття є частиною серії публікацій, що висвітлюють загальнотеоретичні засади організації фінансового менеджменту в системі касового виконання державного бюджету України, а також прицільно висвітлюють особливості здійснення планування та контролю органами Державного казначейства. Публікація започатковує напрямок досліджень,